

XX
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
X
XX

ORDE DER VERDRAAGZAMEN

KURSUS: DE MENS VANDAAG

TWEEDE AVOND

Dinsdag 28 oktober 1980

DE MOGELIJKHEDEN VOOR DE WESTERLING EN HET ZEN-BOEDDHISME

Wanneer u rekening houdt met al hetgeen u al weet over Zen-Boeddhisme wordt de zaak waarschijnlijk eenvoudiger. Zen is gebaseerd op innerlijke erkenning. Innerlijke erkenning is niet rationeel. Je zou dus kunnen zeggen, dat één van de factoren die bij Zen een grote rol speelt is dat men het geheel van zijn werken, beleven en overwegen, bewuster gebruik leert maken van de rechter hersenhelft. Hierin zetelen, zoals u misschien weet, de centra voor al deze zaken. De Zen-Boeddhist gaat verder uit van het standpunt, dat een lichaam in vele gevallen alleen maar een hinderpaal is. De gedachten zijn sterker dan het lichaam, maar de geest is sterker dan beiden. Wanneer hij zichzelf in de juiste toestand brengt zal hij dus niet reageren op bijvoorbeeld lichamelijke pijn. Hij zal niet door koude of warmte gekweld worden. Hij is meester over zichzelf en kan daardoor niet meer gedirigeerd worden door zijn omgeving. Ik zeg dit nu maar even in het algemeen. Er is natuurlijk nog veel meer over te vertellen. Wanneer u wilt, kunt u daar zo dadelijk vragen over stellen.

De Westerling leeft in een wereld, waarbij eigenlijk - of hij het nu beseft of niet - de omgeving het verlengstuk van de mens is geworden. De Zen-Boeddhist komt in wezen voort uit landen waar een betrekkelijk grote eenzaamheid kan bestaan, waarbij alle technieken en werken van de mens uit nog wel beheersbaar zijn. Het systeem kon ook dan alleen ontstaan wanneer er ruimte was voor eenzaamheid. Wanneer er mogelijkheid was, hetzij in gemeenschap (er bestaan nog steeds verschillende Zen-kloosters), hetzij alleen met een meester te mediteren en te ervaren. Op het ogenblik, dat je te veel de buitenwereld nodig hebt kan dat niet meer. Dan wordt je zo sterk beïnvloed door factoren als de tijd, de behoefte of noodzaak om bepaalde dingen te doen, rekening te houden met machines en dergelijke, dat je voor Zen niet de mogelijkheden meer hebt. Om het heel simpel te zeggen: Zen is gebaseerd op een mate van onthechting, die in een verbruiksmaatschappij bijna niet denkbaar is. Dan kom je vanzelf verder. De Westerling kan dus Zen niet in zijn volledige vorm hanteren. Wanneer hij dat probeert ontstaat een zodanig groot conflict tussen zijn innerlijk wezen, zijn gevoelswezen en de wereld waarin hij leeft, dat dit bijna destructief kan worden, hetzij dat de wereld hem vernietigt wanneer hij niet reageert op die wereld, hetzij dat hij ten gronde gaat aan het feit, dat die wereld het hem onmogelijk maakt zichzelf te zijn.

U weet wel iets van Zen af? Heel weinig? Dan is dat voor mij veel gemakkelijker dan dat u er veel van af weet. Er zijn over dit onderwerp nogal wat boeken, zodat u hierover wel wat kunt lezen.

De vraag, die in het begin gesteld is, is in wezen beantwoord.

De Westerling zou zo zeer buiten de gemeenschap, buiten het normale leven moeten treden, dat het voor hem in de praktijk niet doenlijk is, tenzij hij het Westen verlaat of anders de eenzaamheid zoekt. In het zuiden van Frankrijk zou het misschien nog mogelijk zijn. Daar zijn nog streken waar je voldoende rust, vrijheid en vrede kunt vinden.

In Nederland bestaat die mogelijkheid niet. Aan de andere kant zijn er bepaalde dingen in het Zen, die wel degelijk de moeite waard zijn. In de eerste plaats het oefenen van je concentratievermogen. Dat heb je altijd nodig. Wanneer je in een auto zit moet je je ook concentreren. Wanneer je een machine bedient moet je je ook concentreren. Wanneer je een boek leest en je wilt het goed begrijpen, moet je je concentreren. De concentratiemethoden, die Zen geeft zijn wel degelijk aanvaardbaar. De identificatiemethoden, die ook bij het Zen behoren, zijn veel moeilijker. Ik kan me voorstellen, dat u zich zo zeer gaat richten op één enkel voorwerp, één enkele gedachte, dat u voor uw hele omgeving tijdelijk ongevoelig wordt. Dat kunt u bereiken. Ik vraag me echter af of u in staat bent om u één te gaan voelen met een boom zonder gelijktijdig de luchtvervuiling aan te voelen en daardoor weer met uw menselijk wezen geconfronteerd te worden. Dat is erg moeilijk.

Dan hebben we verder die a-logische benadering van het leven, die in Zen en bij Zen-leerlingen een grote rol speelt. Ik dacht, dat de Westerling daar ook wat mee zou kunnen doen, omdat uiteindelijk het Westen wel doet alsof het rationeel is, maar het in feite niet is. Wanneer u alleen al kijkt naar alles wat men hier redelijk noemt. Men spreekt bijvoorbeeld over parlementaire democratie. Dit is een tegenspraak zolang de parlementariër niet gebonden is aan datgene wat hij aan zijn kiezers heeft beloofd en ook daarvan niet mag afwijken. Zolang er geen volksstemming is om de parlementariërs te corrigeren, dan is er geen sprake van parlementaire democratie. Dan is het in feite een elite die regeert en alle anderen aanpast aan zijn eigen doeleinden. Op deze manier is logisch denken voor de Westerling een redenering, waarbij oorzaak en gevolg samen moeten vallen. Moet dat echter wel samenvallen? Wanneer de wind waait en het blad ritselt kun je de stilte vinden. Dat is waar. Wanneer je namelijk in staat bent om te begrijpen, dat het verschijnsel wind en het ritselen van een blad op zichzelf niets te maken heeft met jouw eigen toestand. Zo kun je bepaalde methoden van genezing gebruiken, suggestieve genezing. Er zijn artsen, die dat momenteel met heel duistere theorieën allemaal verklaren, maar wat is eenvoudiger dan de Zen benadering. Dit zegt namelijk: Wanneer ik de ziekte erken, ben ik ziek. Met andere woorden wanneer ik de ziekte niet erken, dan bestrijd ik de ziekte. Maar ik bestrijd niet de ziekte, ik bevestig alleen mijzelf. Je komt dan op een heel andere manier naar de werkelijkheid.

+ Hoe bedoelt u dat: dan bevestig ik mijzelf?

- Ik ben mijzelf, zoals ik mijzelf harmonisch aanvoel. Wanneer ik ziek ben voel ik mijzelf niet harmonisch. Ziekte ik een vorm van disharmonie, die ik ervaar, zeker in de verschijnselen. Wanneer ik mijn eigen harmonie eenvoudig gebruik en niet laat verstoren dan zal mijn lichaam alles wat die harmonie bedreigt als vanzelf gaan bestrijden. In Zen zegt men: wanneer ik in de sneeuw loop en ik in de tropen, dan ben ik warm. Het beeld, dat in mij is heeft meer macht over mij dan eigenlijk de werkelijkheid zoals anderen die zien, omdat je leeft in een werkelijkheid die voor een zeer groot gedeelte door een ander wordt bepaald en je zelfs niet in staat bent om na te gaan of iets nu wel waar of niet waar is. Ik geloof ook, dat je met het teruggrijpen naar het innerlijk heel veel kunt doen.

+ Ik heb daar wel wat moeite mee. U zegt dat als je in de sneeuw bent, je het warm kunt hebben. In hoeverre zit je jezelf dan te beduvelen.

- Dat zeg ik niet. Ik citeer een Zen-Boeddhist. Dat is punt één. En punt twee: beduvel je jezelf? Dat is maar de vraag. Vanuit het Zen-standpunt beduvelt u uzelf wanneer u kou voelt omdat u aanneemt, dat uw omgeving koud is. Het Zen-standpunt draait de zaak om. Vanuit uw standpunt beduvelt u uzelf. Maar is het zo erg als je jezelf beduvelt wanneer je daardoor de kou niet voelt?

+ Je kunt bevriezingsverschijnselen krijgen.

- Neen, dat kan niet. Dat lichaam reageert alsof het in de tropen is. Het is geen gedachtenconstructie. U bent veel te veel bezig met redelijkheid. Zen

is niet redelijk. Zen voelt de tropen en is deel van de tropen. Als zodanig kan Zen neer gaan zitten in de sneeuw, ongekleed en wel en de sneeuw zal rond hem wegsmelten omdat de eigen lichaamstemperatuur aanmerkelijk hoger ligt zelfs dan de normale, aangezien in de tropen die warmte groter is. Ik heb misschien een verkeerd voorbeeld genomen.

- + U hebt alleen niet gezegd, dat de geest via het verstand in staat is zodanige lichamelijke verschijnselen op te roepen, dat....
- Dat zegt u, dat heb ik niet gezegd. Dat zal ik ook nooit zeggen in dit verband. Bij Zen gaat het niet om verstand. Bij Zen gaat het om de gevoelswaarde, om een ander deel van het bewustzijn, dat de mens alleen kan omschrijven als "gevoelens". Het is dus geen rationeel proces, het is a-rationeel. Het is in zekere zin je verstand uitschakelen en daardoor voor jezelf een werkelijkheid beleven die je overbrengt naar de stof. Zelfs soms naar je omgeving toe, zonder dat je daarbij gestoord kunt worden door invloeden van buiten.
- + Vraag over instelling.
- Instelling impliceert een bewust zoeken naar een juiste plaats. Wanneer ik zoek naar de juiste plaats ken ik ze niet. Als ik de juiste plaats ken zoek ik ze niet.
- + Suggestie?
- Wanneer u zegt suggestie zegt u: het beeld van het onmogelijke wordt voor mij tijdelijke werkelijkheid. Maar de Zen-Boeddhist zegt: De werkelijkheid wordt voor mij in de tijd waar. Dat is dus een heel andere zaak.
- + Kwestie van grote concentratie?
- De Zen-Boeddhist zou zeggen: Wanneer je je concentreert verlies je de betekenis.
- + Dat is dus het typische van Zen. Je kent het in vele andere.....
- Je kent het in velerlei vormen. Ik heb het in het begin al gezegd. Zen doet juist iets wat voor die Westerling kennelijk - dat merken we nu al weer - heel erg moeilijk is. Ze verplaatst werkingen van de redelijke processen naar de emotionele processen en daarmee - dat heb ik ook al gezegd - van de linker- naar de rechterhersenen. Dat wil zeggen, dat een deel van de hersenen dat normaal niet bewust beheerst en zelden volledig bewust gebruikt wordt, nu als het ware vol ontwikkeld raakt en daarmee een even grote heerschappij krijgt en een even grote beheersbaarheid als normalerwijze die linker hersenhelft met zijn kennis. Gevoel is kennis, maar niet alle kennis is gevoel omdat het aanvoelen van de dingen betekent, dat je de waarheid vindt. Maar als je de waarheid vindt ben je haar kwijt. Wanneer de waarheid namelijk gevonden wordt, dan ben ik er geen deel van. Ik kan geen deel worden van de waarheid zolang ik ze beschouw, want ik moet ze zijn.
- + Je moet dus passief zijn in een zekere activiteit.
- Een passief mens zit anderen in de weg. Een actief mens loopt anderen in de weg.

We gaan even verder vanuit de Zen-denkwijze, dat is interessant voor u omdat u merkt hoe gek dat is voor u. Dan weet u meteen waar het probleem ligt voor de Westerling. U kunt het gewoon niet accepteren. Het is geen kwestie van passiviteit, het is geen kwestie van activiteit. Want hij die is en in zich harmonisch is, is. Dat wil zeggen die harmonie is onverstoortbaar en bestaat ten aanzien van alles. Het zijn in zichzelf heeft zijn ritme. Nu ga ik even de Westerse kant uit, anders denkt u, dat ik er helemaal een potje van maak, hoewel dat niet waar is. Je kunt "zijn" niet omschrijven. Essentie. Je kunt alleen constateren, dat het er is. Alles wat je nu gebruikt aan rede, aan beredenering, is een poging om dit zijn op de één of andere manier te definiëren. In de definitie van het zijn kan ik niet tot een omschrijving komen vanuit mijzelf. Ik kan alleen een vergelijking maken tussen die factoren, die ik in mijzelf heb leren kennen en datgene wat ik buiten mij vind. Met andere woorden wanneer ik redelijk leef, definieer ik mijzelf van buitenaf en word daardoor door die wereld buiten mij voor een groot gedeelte beheerst. Wanneer ik in mijzelf het zijn primair stel, dan ben ik deel van het zijnde en ik ben deel van het geheel. Als zodanig zal het beleven van het zijn in mijzelf impliceren, dat ik juist reageer ten opzichte van datgene wat ik niet ben maar zonder datgene wat

ik ben beïnvloed kan worden door hetgeen er buiten mij bestaat anders dan in overeenstemming met datgene wat ik ben.

Oh, oh, oh, dat is ook weer een knoop geloof ik.

U zoudt het heel eenvoudig kunnen begrijpen wanneer u zoudt weten hoe een spinneweb zonder spin tot stand komt.....!

Wat is dan het antwoord, denkt U?

Redelijk gezien is het onmogelijk omdat de spin degene is, die door zijn instinct het spinneweb kan maken plus de lichamelijke gesteldheid. Geestelijk gezien moet het patroon van het web aanwezig zijn geweest en kan het ontstaan uit alles, zelfs uit lichtstralen zonder dat er een spin bij te pas komt. Met andere woorden het web is een structuur, het spinneweb is de naam die u geeft aan een structuur, die het meeste tot uiting komt via de actie van een bepaald beestje.

Begint u nu te begrijpen waar het om gaat?

De Zen-Boeddhist zegt: Wanneer het web deel is van mij ontstaat het zonder spin. Begrijpt u?

Het klinkt Westelijk bekeken allemaal krankzinnig. Laten we nu maar eerlijk zijn. Het is wel wijsheid, het is wel waarheid, maar ondertussen, je kunt er niets mee doen.... tenzij u het kunt inpassen in uw Westelijke wereld. Daar ging het om. Dan zouden we de vraag anders moeten formuleren. Niet meer vanuit Zen, maar vanuit het redelijke Westerse denken. Dan is de vraag: Wat bestaat er in Zen, waardoor ik mijn waarden zoals ik die nu ken en beschouw, kan vergroten? Bent u het met me eens? Dan komen we tot de conclusie, dat ik het geheel van mijn redelijke processen aanmerkelijk kan verbeteren wanneer ik mijn intuïtieve processen voortdurend toegang geef tot mijn redelijke overwegingen.

Dan kun je het nog anders formuleren. Je kunt zeggen, dat in de normaliteiten optimaal resultaat wordt behaald wanneer het paranormale wordt toegevoegd aan de norm en zo tot supernorm wordt verheven.

Dat is ook nog allemaal te volgen?

+ Klets!

- Dat is geen klets omdat je om meer te krijgen van de rede in feite gebruik moet maken van invallen, die op zichzelf niet redelijk zijn. Wat krijg je dan? Je krijgt dan een toestand waarbij u de intuïtie moet testen in de omstandigheden van de rede. Dan moet u op grond van de rede plus de intuïtie zoeken naar elke mogelijkheid waarin beiden functioneren. Dat is iets wat Zen u kan leren. Ik zeg niet, dat het altijd zonder meer zal lukken. Wanneer je uitgaat van het feit, dat de mens veel meer weet dan hij bewust beseft, dat de mens veel meer signalen opvangt dan hij bewust zintuigelijk ooit verwerkt, dan zeggen we, dat er een extra wereld is. Die extra wereld komt meestal tot uiting via gevoelens, "aanvoelen" zeggen we dan. Een onbeheersbaar proces, jawel. Zen maakt dit proces juist tot de basis van zijn eigen erkenning, zijn eigen manier van denken en leven. Zen heeft niet gezegd: ik moet die gevoelswereld van mij zonder formulering beheersbaar, hanteerbaar maken. Door die gevoelswereld moet ik ten aanzien van wat ik zelf ben, dus de lichamelijke en de redelijke persoonlijkheid, een soort dominantie verwerven. Nu is dit voor de Westerling praktisch niet doenlijk. Hij kan echter wel degelijk dat andere deel van zijn persoonlijkheid verder ontwikkelen. Dat wil zeggen dat je die intuïtie en hoe het verder heet wel degelijk kunt bevorderen door bepaalde Zen-oefeningen te doen. Alleen moet je niet verwachten, dat Zen in de plaats kan treden van hetgeen je nu bent en hetgeen je nu denkt.

Voor de Oosterling is het mogelijk in Zen zichzelf te veranderen. Voor de Westerling is het mogelijk dankzij Zen de mogelijkheden van zijn eigen persoonlijkheid te completeren en meer beheersbaar te maken.

Dat is nu juist het leuke van het geval. Ik weet, dat iedereen in het Westen die je confronteert met redelijkheid ^{die} eigenlijk zeer onredelijk is, onmiddellijk op zijn achterste benen staat. We hebben logica nodig. We hebben vaste regels, vaste wetten nodig. Waarom eigenlijk? Hoe meer regels en hoe meer wetten, hoe minder we onszelf zijn. Hoe minder wetten, hoe meer we op onszelf aangewezen zijn, dus wel verplicht zijn onszelf meer waar

te maken. Wanneer je met een Zen-meester te doen hebt dan is dat de meest krankzinnig man, die je je ooit kunt voorstellen.

Hij zegt rustig tegen een leerling: "Ga maar naar buiten tot je een vogel ziet. Als je weet wat die vogel is, wat hij doet en wat hij denkt, dan kom je maar eens terug."

Die leerling zit daar een hele dag te kijken naar een vogel. Uiteindelijk komt hij met een stijve nek en al terug. "Meester, ik heb de vogels gezien."

"Zo en wat heb je dan ervaren?" "Dat een vogel vliegt." Zegt de meester: "Moet je daar een hele dag voor zitten kijken?" Een echte Zen-meester.

Waarom? De oefening op zichzelf is goed. Het kijken op bevel van de meester betekent een mate van discipline. Dat is ook goed. Het juiste antwoord zou echter zijn geweest: "Dat ik bevestigd heb wat ik wist." De vraag van de meester is: "Wat weet je." Het Zen-antwoord hierop is: "Dat ik niet weet."

Begrijpt u? Het zijn vreemde strijdigheden. Wanneer u als Westerling hiermee geconfronteerd wordt dan komt u waarschijnlijk al heel gauw naar die meester toe en zegt: "Kijk, ik heb hier een mooi boek, daar staat van alles over vogels in. Wat kan ik nou gaan doen?" Begrijpt u? Daar gaat het niet om.

Het gaat niet om het uiterlijke proces. De Zen-Meester zegt tegen een leerling:

"Veeg de vloer." "Ja meester," zegt de leerling en veegt. Komt de meester binnen en zegt: "Wat ongezellig." en schopt het vuil over de vloer. Wat moet de leerling nu doen? Vegen of niet? Als de leerling doorveegt krijgt hij op zijn kop want de meester heeft het zo gemaakt. Maar als hij niet doorveegt krijgt hij ook op zijn kop, want de meester heeft hem gezegd te vegen. Wat is dan een oplossing voor de leerling? Dat hij zich neerzet met de bezem in de hand en overweegt of dat vuil nu gezellig is of niet.

+ Ik dacht, dat hij hem de bezem in de hand zou duwen.

- Dat is een zeer Westerse oplossing. U doet nu wel alsof, maar daar doet u dat echt niet. Er is ook nog niemand naar Wiegel gegaan die hem heeft gezegd: "Hier heb je een gummiknuppel, zorg jij nu eventjes dat die demonstraties afgelopen zijn."

Gezag is gezag. Het gezag van een geestelijke leraar of van een Zen-meester is wat dat betreft een heel ander gezag, dan het gezag wat u hier kent. Het is zelfs meer absoluut. Het absolute van het gezag betekent niet, dat u er aan onderworpen bent. Dat moet u goed begrijpen. Ik gehoorzaam omdat ik gehoorzamen wil. Wanneer ik niet weet hoe ik het beste gehoorzaam is het niet mijn taak om dan maar te doen wat de Westerling gaat doen, maar om te overwegen wat de toestand is. Aan te voelen wat voor mij nog juist is. Daar gaat het om. Dit is juist een proces wat je als Westerling wel degelijk kunt gebruiken. Zo zegt een meester tegen een leerling, dat hij moet mediteren over de waarheid. Die leerling mediteert. Krijgt hij een schop tegen zijn achterste en de meester vraagt: "Ken je de waarheid dan." "Neen meester." "Waar mediteer je dan over?" Met andere woorden beseft hoe beperkt je bent, hoe weinig vaste waarden, hoe weinig vaste normen er in wezen bestaan. Beseft dan, dat dat weinige wat je hebt, dat dit in jezelf gevoeld dus beleefd moet worden. Niet rationeel, maar beleefd voordat de rede daar de vorm aan kan geven die bij je past. Ik dacht, dat dit voor de Westerling heel erg belangrijk zou kunnen zijn, dat je leert hoe je de zaak in werkelijkheid kunt zien. Wat de Westerling ziet is een kunstmatige structuur. Wanneer u spreekt over "mensen", dan ziet u geen mensen, dan ziet u een massa. U ziet een aantal eenlingen, die tesamen een waarde vertegenwoordigen, een probleem vertegenwoordigen, bepaalde noodzaken hebben en misschien ook bepaalde dingen kunnen doen. U ziet niet één mens. U kijkt vanuit het grote naar het kleine, dat dan onderdeel is. De Zen-adept ziet vanuit zichzelf de wereld en aanvaardt haar, maar beseft, dat ieder die in die wereld leeft een eigen eenheid is, gelijkwaardig aan zichzelf. Hierin schuilt de grote moeilijkheid omdat hier gelijkwaardigheid vaak omgezet wordt in gelijke rechten. Nu gun ik iedereen gelijke rechten, daar gaat het niet om, maar rechten betekenen ook plichten. Wanneer iemand niet in staat is datgene te volbrengen wat een ander volbrengt kan hij ook niet eisen, dat hij evenveel krijgt als die ander wanneer die zijn taak volbrengt. Bijvoorbeeld: iemand zegt, dat hij zoveel jaar gestudeerd heeft en die en die rang behaald heeft. Daarom zou hij rechthebben - ook wanneer hij niet werkt - op een hoger inkomen dan iemand, die niet gestudeerd

heeft. Fout, want het potentieel wordt niet betaald. Je hebt toch niets aan het potentieel? Pas wanneer die potentie tot uiting komt is het in tel. Een Zen-meester zou het heel eenvoudig oplossen. Er was een Zen-leerling die zijn meester vroeg: "Meester, u hebt me gezegd dingen te halen, maar ik heb geen geld." De meester keek hem eens aan en zei: "Daar heb je gelijk in, maak dan eerst maar geld." De leerling zei: "Dat kan ik niet." Waarop de meester hem zei, dat hij maar eens overwegen moest er op een andere manier aan te komen. De leerling zei toen, dat hij dan geen tijd zou hebben om zich te concentreren, waarop de meester hem vroeg: "Ben je je honger dan al zover meester?" Een doordenkertje.

Dat is de Zen-traditie. De traditie zegt ook niet: jij bent meer of jij bent minder, maar zegt wel: in de discipline - let wel dat is vrijwillig - daar heb je te aanvaarden wat de discipline eist. Als dat betekent, dat ik zoveel mag eten, dan gaat het niet om het feit, dat ik meer of minder eet. Het gaat om het feit, dat ik datgene doe wat hoort in het patroon. Op het ogenblik, dat ik rijp genoeg ben om mijzelf een discipline op te leggen, heb ik die van buiten niet meer nodig. Dan heb ik geen meester meer nodig, die wanneer ik niet rechtop zit me een tik geeft. Dan heb ik geen definitie meer nodig die me vertelt wat ik wel mag eten en wat ik niet mag eten en hoe ik dit moet vouwen en hoe ik dat moet vouwen of hoe ik dit of dat neer moet zetten. De discipline is een middel om te beheersing te vinden waardoor ik mijzelf kan zijn. Wanneer ik zeg, dat ik er genoeg van heb, dan neemt niemand me dat kwijk. Je kunt gaan. Niemand zal zeggen: "Broeder, wat erg." Alleen wanneer je terugkomt zeggen ze, dat je nog één keer kunt terugkomen, maar dat je nu een zwaardere discipline moet doorstaan. Dat betekent, dat je nog veel meer karweitjes moet doen die je niet prettig vindt. Gewoon werken komt er ook aan te pas in een Zen-training. Kun je dat allemaal aan zonder er kriebelig door te worden dan is het goed. Misschien is het daarom voor de Westerling zo onaanvaardbaar. De Westerling denkt, dat je door arbeid rechten hebt op de buitenwereld. Bij de Zen-Boeddhist is het zo, dat arbeid datgene is waardoor ik mijzelfe maak. Zolang ik nog niet weet welke arbeid mij maakt, dan zal ik alle arbeid vervullen waardoor ik anderen die naar hetzelfde streven, die kans geef om zich waar te maken. Kunt u die redenering volgen?

Ik geloof, dat ik de meesten onderweg verloren heb.

+ Opmerking over waarmaken en harmonie.

- In zekere zin is het harmonie. Een voorbeeld maakt de zaak misschien wat duidelijker, hoewel elk voorbeeld in zichzelf natuurlijk onvolledig is. U weet, er zijn mensen, dat zijn zangers. Als ze geen geld kunnen verdienen met zingen gaan ze desnoods ergens werken waar men maar naar ze wil luisteren. Waarom? Omdat ze "ik" en "zingen" geïdentificeerd hebben. Wanneer ze niet zingen zijn ze niet volledig. Zie dan dat zingen als de arbeid waardoor de mens het volle beeld, de volle mogelijkheid van zichzelf beleeft. Dan bent u een heel klein beetje dichterbij de betekenis van de zelfwaarmakende arbeid. Het betekent, dat hetgeen je doet de aanvulling is van hetgeen je bent en daardoor eigenlijk pas het werkelijke contact mogelijk maakt met anderen.

Dat is moeilijk, nietwaar?

+ Met andere mensen dus.

- Met anderen. Dat kunnen geesten zijn, goden, demonen. Het kan een slang zijn bij wijze van spreken, een kameel, een ezel (dan zitten we zeer dicht weer bij de menselijke wereld!) Ik bedoel, dat je overal het contact mee moet kunnen vinden. Wanneer ik datgene ben en naar buiten toe maak wat ik ben, dan zoudt u het uitdrukken als het hebben van een uitstraling van een zodanige harmonie, dat u in staat bent datgene wat rond u is te begrijpen en omgekeerd uzelf door datgene wat rond u is te doen aanvaarden zelfs wanneer ze u niet begrijpt.

Zen is geen magie. Er komt ook geen magie bij te pas. In zichzelf is het eigenlijk een geloof, dat overgeslagen is naar de praktijk. Wanneer je het gewone Boeddhisme hebt dan weet u het allemaal, dat je een bepaalde regel moet volgen. Je moet bepaalde dingen doen en andere dingen laten. Je moet jezelf als het ware boetsen naar een ideaalbeeld. Nu doe je

dat bij een godsdienst normalerwijze door te bidden en met elkaar luisteren naar wijze betogen en ondertussen gewoon mens te blijven. Het Zen-Boeddhisme zegt: hoe wil je ooit de weg gaan als je een gewoon mens blijft. Je kunt de weg alleen maar gaan wanneer je stap voor stap vooruit gaat. Dat betekent, dat je die weg waar moet maken. Daarom zegt men ook: Zen-Boeddhisme. Want Zen bestaat ook zonder Boeddhisme. U weet het waarschijnlijk niet maar er heeft - en dat is schattingsgewijs geweest in ongeveer 1700 - een Zen-methode bestaan in het Taoïsme. Taoïsme is wel magisch. Daar komen ook weer die zelfde factoren van het overbrengen van die gevoelswereld, het beleven van die gevoelswereld en die in plaats stellen van de redelijkheid in voor.

Waarom voor een Westerling het Zen-Boeddhisme bruikbaar is, heb ik geprobeerd uit te leggen. Er zijn schijnbaar onsamenvangende feiten en specialismen ook in uw wereld, die eigenlijk allemaal tekortschieten omdat er één ding niet bestaat: synthese. Synthese is de samenvoeging, de éénmaking. Wanneer je het Zen op de juiste manier bestudeerd en beoefend, let wel op de juiste manier, dan komt er een ogenblik, dat je al die schijnbaar afzonderlijke delen van je leven, van je kennis, van je werken dankzij die gevoelswereld tot een eenheid maakt. Het gevoel is de brug waardoor de feiten met elkaar verbonden worden en de eenheid kenbaar,ervaarbaar en zelfs hanteerbaar wordt. In dat opzicht juist heb je Zen wel degelijk nodig in de Westelijke wereld.

De betekenis voor de Westerse mens is natuurlijk, wanneer je er zo aan begint, eerder een ontvluchting. Je kunt niet eventjes een beetje aan Zen doen. Zen is niet een soort studie, zoals je misschien ook een vreemde taal leert, Zen is een wijze van leven waar je geen ogenblik van af kunt wijken. Dat is natuurlijk niet denkbaar voor die Westerse mens.

+ Ik ben de weg, zei Jezus, dat is dan ook een soort Zen.

- Inderdaad. Vooral wanneer je begrijpt in welke functie Jezus spreekt. Op dat ogenblik spreekt hij namelijk niet als de mens Jezus, maar als een functie van het totaal Goddelijke. Daardoor is dat ook een soort Zen, inderdaad. Christus is een gevoel, geen reeks van regels. U zult moeite hebben om het de Paus duidelijk te maken, denk ik, maar Jezus is een gevoel. Jezus is een toestand. Die is absoluut niet redelijk. Door die toestand verandert de samenhang in het gedrag en wordt dit voor jezelf harmonisch en voor de buitenwereld, naar gelang ze ervan profiteert of er last van heeft, onredelijk of redelijk.

Dat zijn dingen waar je eigenlijk mee zit, omdat je als Westerling steeds weer denkt, dat je dit buiten je moet bevestigen. Als de Westerling nu eens zou leren, het is maar een voorstel, eerst eens een klein beetje meer in zichzelf zekerheid te voelen, zonder haar te benoemen en vanuit die zekerheid die wereld te benaderen, dan heb ik zo het idee, dat die wereld een beetje zou veranderen. Dan zou je toch kunnen blijven leven in een geïndustrialiseerde consumptiemaatschappij. Je zou dan toch kunnen leven in een zeer dichte bevolkingsagglomeratie.

+ Als Japan?

- In Japan is Zen erg belangrijk, maar het opvallende is wel, dat Zen in tempels en in kloosters wordt onderwezen en dat deze omdat ze geen vruchtbare grond nodig hebben wel in mooie, maar afgelegen streken staan en dat de Japanner, die Zen kent - dus die een scholing tot een bepaalde hoogte heeft doorgemaakt - dit Zen gebruikt om zijn innerlijke rust te vinden. Vanuit die onbewogenheid dan benadert hij de wereld. Dit betekent ook, dat de mentaliteit van de Japanner - ongeacht alles wat lijkt op de Westelijke wereld - toch een beetje een andere is. Laten we eerlijk zijn, wanneer de mensen hier nu eens trotser zouden zijn op het bedrijf waarvoor ze werken dan op hun loonzakje, zou dat niet beter zijn en voor het bedrijf en voor de arbeiders?

+ Zen wordt in Japan dus wat vaker in praktijk gebracht dan hier.

- Ja, je kunt het hier ook wel vinden, maar veel moeilijker. De gehele

maatschappij hier is helemaal gebaseerd, gericht op het persoonlijk aanzien. Persoonlijk aanzien wordt geassocieerd met macht over anderen of met bezit, dat in wezen ook een vorm van macht representeert. In Japan is het behoren bij belangrijker. Dat ligt gewoon al aan die hele manier van leven. Niet alleen collectiever, maar aanzien, betekenis heeft een andere emotionele waarde. Het is al lang geleden, dat de dai...(?) verdwenen zijn en de Shu huns (??) en al die anderen, maar die edellieden en hun eigen erecode en hun manier van denken worden nog vereerd. Waarom? Omdat het innerlijk bepalend is en niet het uiterlijk optreden. Bij ons zou men zeggen wanneer een ridder in de handel gaat, houdt hij eigenlijk op een ridder te zijn. De edellieden, die door verarming misschien hiertoe gedwongen werden in Japan, die zeiden, dat ze hun innerlijke waarden hadden en dat ze die waarden ook in de handel zouden toepassen met dezelfde begrippen van eerbaarheid, eerlijkheid, trouw maar ook met hetzelfde recht om elke minderwaardige uit hun weg te ruimen.

+ Dat kan hier toch ook.

- Dat kan hier wel, maar de mentaliteit is er niet. Deze basis is er niet. Een typisch voorbeeld: een Japans bedrijf maakt geen winst, maakt ook geen verlies. Waarom? Omdat de arbeider als deel van het bedrijf bereid is om zo te functioneren, dat het bedrijf zelf solvent blijft. Wat blijkt nu verder? Dat de directeuren om dit mogelijk te maken, afstand hebben gedaan van een groot gedeelte van hun eigen inkomen, zodat het bedrijf verder kan functioneren en dat het zich in redelijke mate kan vernieuwen. Dat is hier bijna niet denkbaar. Hier zeggen ze: "Als er geen winst is gaan we wel weg. We willen in plaats van de winst ook wel subsidie nemen of iets anders, daar gaat het niet om, maar geld moet er komen." Terwijl de Japanse mentaliteit is: mijn wezen ligt mede in dit bedrijf, zoals het vroeger lag in de trouw aan de heer bijvoorbeeld. De geschiedenis is een andere. Het vermoorden van Floris de Vijfde is in Japan denkbaar, maar niet door zijn eigen edelen. Wel door die van een andere edelman, die kunnen hem vermoorden, dat is volgens de code. Maar zijn eigen edellieden zouden allemaal gestorven zijn. Die zouden niet gezegd hebben: "Nou ja, als ik dat stuk grond er nou bij krijg, dan doe ik wel met jullie mee." Begrijpt u? Dat zijn verschillen, die ook Westelijk een beetje moeilijk te begrijpen zijn en misschien ook wel de reden, dat de mensen uit het Westen niet helemaal raad weten met Japan en met de productie manier en de wijze van leven in Japan. Daarom zijn er zoveel conflicten. Die mensen doen zo veel en ze doen het zo goedkoop, hoe kunnen ze dat doen. Wij kunnen het niet. Zij doen het niet door hun arbeiders slecht te behandelen, dat dacht u maar. Neen, zij doen dat doordat de arbeider evenzeer met het product verbonden is als de producent, de directeur zelf.

+ Ze verdienen niet minder als hier.

- Ze verdienen niet minder, neen, maar ze verdienen het wel meer! Daar zitten we dan ook weer bijna in een Zen-uitspraak.

+ Vraag over verbondenheid met de bedrijven. Onbegrip van de mensen hier.

- Vergis u niet. De mensen begrijpen het toch niet. Wat men vergeet is dit: dat opstand wel degelijk behoort binnen de Japanse code, maar dat die opstand gerechtvaardigd moet zijn volgens een bepaalde norm en dat op het ogenblik, dat de rede ophoudt te bestaan, de opstand ophoudt te bestaan. Opstand is dus geen machtsinstrument in zichzelf, maar is een doelinstrument. Alleen daar waar de politiek een rol speelt en de misleiding daar zie je ook in Japan wel deze dingen ontstaan. Het wonderlijke is, dat wanneer men tot een principe komt, men veel trouwer daar aan is en ook veel harder is tegenover zichzelf, dan hier denkbaar is. Nu maken we deze vergelijking alleen om duidelijk te maken, dat er een andere mentaliteit is dan die hier heerst. Die mentaliteit bepaalt de gemeenschap. Nu zegt de Zen-Boeddhist dus weer van die hele mentaliteit: het is waar, dat ik aan de regels gebonden ben van hetgeen ik voorgeef te zijn totdat ik mijzelf word. Dan bestaan er geen wezenlijke regels meer, maar slechts de beheersing, die ik voor mijzelf als noodzaak erken.

Daarin zit eigenlijk het grote verschil. Wanneer je het geestelijk, het mystieke, de gevoelswaarde hoe je het ook noemen wilt, superieur gaat maken aan de rede, dan kan er geen beheersing van buiten meer acceptabel zijn. Wanneer ik een beheersing aanvaard, dan is dat een tijdelijke situatie, die door mijn eigen wens en wezen wordt bepaald en niet door de wil, de wet, de macht van een ander.

Ik dacht, dat dit in het Westen niet zo gemakkelijk vaste voet zou kunnen vinden al is het alleen maar omdat er teveel groepen zouden zijn in het Westen, die juist hun macht bepalen doordat ze anderen de vrijheid niet meer toestaan om vanuit zichzelf te denken en voor zichzelf de juistheid te bepalen.

De vraag of het Zen-Boeddhisme iets voor het Westen kan betekenen is hiermede ook duidelijk.

Wanneer de mens leert zelf te denken, dan wordt hij beter. Wanneer hij leert te voelen in zichzelf wat is juist, harmonie aan te voelen en daarop dan eventueel via gedachten te reageren, dan verandert er iets.

Ik dacht wel, dat het bruikbaar zou zijn. Niet in zijn volledige vorm. Niet als een soort kerkelijke filosofie, want dan kom je ook tot niets.

Je blijft dan in theorieën hangen en in de plechtigheden misschien.

+ Za-Zen is dat meer de praktische kant?

- Za-Zen is de wet, die geen wet meer is. Za-Zen is de kracht, die zichzelf opheft en daardoor sterker wordt.

Za-Zen is het licht, dat door zichzelf te doven eeuwig wordt.

Za-Zen is de aanduiding van de benadering, die als het ware onder een hoek staat van alle gekende benadering op aarde.

Za-Zen, dat is de onmogelijkheid, die in het ik als mogelijk erkend wordt.

Het is de vraag, die niet beantwoord behoeft te worden omdat ze in haar wezen begrepen wordt. Dat is Za-Zen.

Dan weet u nog niets.

Za-Zen moet u eigenlijk zo zien. Zen in zichzelf is dus het sterker maken van de gevoelens en het daardoor bepalen van iets wat dan toch nog in de menselijke weg ligt. Za-Zen is de poging om jezelf te vinden en gelijktijdig zoveel afstand te nemen van het menszijn, dat je alleen al daardoor in een heel nieuw vlak functioneert. Ik kan het niet beter zeggen.

+ Het is een ander soort Zen dus, of is het een verheffing van.

- Za-Zen is als u het mij vraagt de verheffing van de praxis van Zen tot een zodanige onredelijkheid, dat de werkelijkheid eruit kenbaar wordt.

+ Wat doe je dan met die werkelijkheid?

- De werkelijkheid ben je en vanuit de werkelijkheid kun je alle schijnwerkelijkheden, alle realiteiten en alle onwezelijkheden gelijkelijk beseffen en benaderen zonder ooit verblind te worden door hun uiterlijkheden, daar je het totaal van het innerlijk beseffende, voortdurend op de waarheid die zij tonen, kunt reageren en niet misleid wordt door de schijn welke veelal de waarheid moet verloochenen.

+ Zen is dus een bepaalde benaderingsmethode, die de gevoeligheid op de voorgrond schuift?

- Zen is het vinden van een weg waarbij je middels beheersing komt tot een zodanig sterk activeren van het geheel wat we dan maar de gevoelswereld, de paranormale wereld kunnen noemen, dat hierdoor een absolute compensatie wordt gegeven voor de onvolkomenheden van een denken dat we logica noemen.

Ik heb het wel gehad, denk ik.

U hebt er nogal tegenaan zitten schoppen. Ik heb toch nog een paar dingen te zeggen en dan houden we op.

Het eerste is dit: Zen of iets wat daar op lijkt wat dezelfde innerlijke waarden helpt beleven en concretiseerbaar te maken, heeft de Westelijke mens wel degelijk nodig.

Hij kan daarbij veelal niet terug vallen op de systemen en de associatiemogelijkheden, die bijvoorbeeld de Aziaten er voor gebruiken omdat hij nu eenmaal een andere historische achtergrond heeft, een andere conditionering heeft ondergaan en een andere wijze van gevoelsmatige reactie kent. Er zal echter een weg gevonden moeten worden waardoor de waarden van Zen en desnoods van Za-Zen voor het Westen vertaald kunnen worden gebruikt om de mens dichter te brengen bij de werkelijkheid.

- + Is dat voor het Westen wel zo. Het Christendom is begrijpbaarder.
  - Het Christendom is het rookgordijn, dat is gelegd tussen de waarheid van Jezus en de machtsbehoefte van zijn priesters.
  - + Nu hebben we het over het kerkelijke Christendom.
  - Neen, nu hebben we het over leer. Het werkelijke Christendom bestaat niet meer omdat de werkelijke Christus alleen innerlijk beleefd kan worden en niet meer terug te vinden is in boeken. Op het ogenblik, dat u spreekt van werkelijk Christendom, spreekt u in feite van een gevoelswaarde, die identiek is aan Zen.
  - + Als je door de dingen heen wilt kijken, in het niet-kerkelijke Christendom wat hier in Nederland, Europa wel te zien is, dat je daarin hetzelfde kunt terugvinden, maar dan in een taal die je begrijpen kunt.
  - Ik dacht, dat Jezus heel veel uitspraken heeft gedaan, die ze in het Westen ook nooit zullen begrijpen, als bijvoorbeeld: zalig zijn de armen van geest. De zaligsprekingen. Wanneer we ons daarmee bezighouden, met de bergrede, de zaligsprekingen enzovoorts, dan worden we ook geconfronteerd met hetzelfde als Zen. Met datgene wat onlogisch is en gelijktijdig een diepe innerlijke werkelijkheid bezit.
  - + Kan de Europeaan dat niet beter begrijpen dan Zen?
  - Ik geloof, dat het helemaal niet is, dat hij het beter begrijpt, maar hij is er wel meer mee geconfronteerd. Het klinkt een beetje meer normaal. Juist het feit, dat hij het normaal vindt, betekent, dat hij of hij nu kerk Christen is of niet toch daarmee ook een deel van de conditionering die de zogenaamd Christelijke wereld betekent, mee interpreteert in datgene wat hij in Jezus vindt. Ik geloof, dat je daar al fout loopt, want de Christus is niet Jezus. Jezus is de exponent van de manifestatie van de Christus. De Christus is dus niet te vangen in de woorden. Hij is alleen in de beleving te vinden. Op het ogenblik dat je bezig gaat met de Zenuitspraken van Jezus en je zou proberen hun diepe innerlijke waarden te begrijpen, dan geloof ik, dat je op dezelfde manier tot bereiking komt als bij Zen. Ik stel daar tegenover, dat juist door het gewinningseffect het veel moeilijker zal zijn voor de mensen om die zaken als een absoluut a-logisch, onmogelijk iets op zich af te laten komen, want ze willen ze zien in een verband dat hen altijd als waar en onfeilbaar en in wezen ook nog logisch - theologisch - is voorgeschoteld. Ik ben persoonlijk van mening, dat de werkelijkheid van het Christendom zover vermoord is door de verkondigers ervan, dat het alleen al daardoor door de ware Christen moeilijk wordt de weg terug te vinden tot de Christus.
  - + Ik geloof, dat we op dit moment aardig in die richting geschopt worden.
.....
  - + Vraag of bepaald boek (Zen en de Bijbel?) een pas in de goede richting is.
  - Het is een poging in die richting, of het een pas is? Als de tram staat is het een tram, maar brengt zij mij tot het doel? Dat weet ik pas als ik zeker weet, dat zij kan rijden omdat ik erin kan stappen. Nu zijn we ook weer even met Zen bezig.
- U zegt nu ineens: ja maar die Bijbel. Ik ben bang, dat die Bijbel zo langzamerhand zo zeer een rationalisatie is geworden voor jullie manier van leven, dat je er alleen al daarom niet onbevooroordeeld tegenover kunt staan. Dat zou voor mij een reden zijn om te zeggen; grijp dan toch maar eerst eens naar die Zen-methode. Misschien als je dan hebt geleerd om het voelen in de plaats te stellen van de formulering, dat je de formules weer kunt herleiden tot het gevoelen en ze dan in hun werkelijke betekenis weer kunt beleven.

+ Het is helaas tijd.

- Tijd is datgene wat snel voorbij gaat, juist omdat het niet bestaat.

+ Wilt u sub een titel opgeven voor de volgende avond. Gezien de moeilijkheden, die wij vanavond met Zen-Boeddhisme hebben gehad, geloof ik, dat het misschien iets zou kunnen zijn verder bordurend op wat vanavond is gegeven.

+ Wat zoudt u zeggen van Zen, zin en onzin.

Een mooie titel en het bevat bovendien veel van hetgeen we vanavond behandeld hebben.

Ik hoop, dat ik u niet te veel in de war heb gebracht. Ik heb u alleen maar aan willen tonen, dat het Westen andere wegen moet gaan dan het Oosten gegaan is en dat de middelen die voor het Oosten volledig juist zijn, voor het Westen maar ten dele bruikbaar zijn. Nu heb ik het toch heel kort gezegd.

Dank u voor uw aandacht.

Improvisatie op het woord VROLIJK

Wat is de wijsheid waard wanneer ze het lachen dooft.
Wat is het geloven waard als ze in de vreugde niet gelooft.
Wat is het leven waard wanneer het niet de vreugde kent
waardoor je ~~mens~~, ondanks de stof, soms toch nog engel bent.

Leer te leven met een lach
met vreugde van bestaan.
Durf wat je bent en ondergaat
in vreugde toch te ondergaan
en steeds te vinden weer de kracht
die achter alles staat.

Wie het leven liefheeft en liefheeft wat leeft
die leeft in de kracht die het leven geeft
en al wat levend is.
Wie in vreugde aanvaart de soms zware taak
die het leven je wel kan geven
die vindt de kracht waardoor hij juist reeds nu en later zeker ook,
in vreugde voort kan leven.
Loof dus de vrolijkheid en lach, diep uit het ik geboren.
Loof het licht, dat in de mensen leeft
en dat in vrolijkheid zijn sporen ook tekent op de wereld waar hij gaat.

Loof de vreugde loof de vrolijkheid
want zij verdelen de haat
zij bannen duister uit
en geven nieuwe kracht, totdat de taak
die het leven geeft
uiteindelijk volbracht
u samenbrengt met Hem
die alles weet en en al vergeeft.